

Vadovėlio bendrojo lavinimo licėjams ir technikumams

„P. Klint, P. Galik. *Zrozumieć przeszłość. Dzieje nowożytne. Część 2*“.

Warszawa, „Nowa era“, 2014,

recenzija

Vadovėlyje nagrinėjama epocha nuo XV a. pabaigos iki XIX a. pradžios, tiksliau Vienos kongreso. Iš 6 skyrių, dviejuose aptariama tik Žečpospolitos istorija, dviejuose ši istorija integruota su Europos ir pasaulio, o I ir III skyriai: „Europa ir pasaulis Renesanso epochoje“ bei „Europa XVII amžiuje“ skirti išimtinai visuotinei istorijai.

Vadovėlio apimtis yra pakankamai didelė – 484 puslapiai, tačiau autorių tekstą paįvairina gausybė fotografijų bei kitokių iliustracijų, žemėlapių ir, kas ypatingai svarbu, daugeliu vykusiai parinktų įdomių šaltinių ištraukų. Tiesa, beveik visos ištraukos paimtos iš šaltinių rinkinių, beje, gana skirtingo pobūdžio ir leidimo metų, tame tarpe 1924 metais Krokuvoje išleistų J. Feldmano sudarytos „Šaltinių tekstai istorijos mokymui vidurinėje mokykloje“. Svarbiausių visuotinės ir Lenkijos istorijos veikėjų biografijos arba biogramos yra gana plačios ir jos padeda geriau suprasti atitinkamų šalių praeities įvykius bei procesus.

Pateikiami paragrafų pabaigoje gerai apgalvoti klausimai bei užduotys autoriniams tekstui, o klausimai ir užduotys yra taip pat prie kiekvienos šaltinio ištraukos. Analogiškai pateikiamos užduotys vad. darbui su iliustracijomis arba ikonografika. Beje, reikia pažymėti puikią iliustracijų ir žemėlapių kokybę, jų ryškumą. Apskritai šio vadovėlio poligrafinis atlikimas yra aukščiausio lygio. Iš esmės tą patį galima pasakyti ir apie jo turinį. Galbūt prityrę didaktikos specialistai turėtų vadovėlio struktūrai priekaištų, bet man ji imponuoja nebanalios informacijos gausa ir skaityti šį vadovėlį – tiesiog įdomu. Suprantama, galima rasti smulkių klaidų, bet tai nėra šios recenzijos tikslas. Paminėsiu tik vieną kuriozišką teiginį informacijoje apie Rusijos carą Dimitrijų Apsišaukėlį (Lžedimitrijų) 235 pslp. Ten rašoma, kad jis „neįvykdė ankstesnio pažado įvesti katalikybę Maskvos valstybėje“. Tai antiistorinis priekaištas.

Reikėtų pažvelgti į Lietuvą ir lietuvius aptariančias ar tik liečiančias Pavelo Klintos ir Piotro Galiko vadovėlio vietas. Jų, beje, nėra daug. 99 pslp. rašoma apie Žečpospolitos etninę įvairovę,

nurodoma, kad didžiausiomis tautybėmis, vyravusiomis dideliuose valstybės plotuose, buvo lenkai, lietuviai ir rusų tautybės. Lietuviai gyveno šiaurinėje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) dalyje (Žemaitijoje ir Aukštaitijoje) <...> Tačiau LDK ir dabartinės Ukrainos bajoriją veikė kultūrinė bei kalbinė polonizacija, nors kartu ši bajorija išlaikė lokalinio patriotizmo jausmą.

143–150 puslapiuose, II skyriaus 6 paragrafe „Abiejų Tautų Respublika“ nagrinėjamos Liublino unijos prielaidos, jos sudarymo aplinkybės ir turinys. Pateiktas toks šios unijos vertinimas: „ji buvo gerai apgalvotas sumanymas, užtikrinęs jungtinei valstybei didelę naudą. Per daugiau kaip 200 metų bendros valstybės egzistavimo nei viena pusė nepadarė rimto bandymo nutraukti uniją, o tarp lenkų ir lietuvių nebūdavo didesnių etninių ginčų“. Pateikta 149 psl. informacija apie lietuvių (ne apskritai LDK) bajorijos polonizaciją, taip pat pažymėta, kad Abiejų Tautų Respubliką sudarė du lygiateisiai kraštai: Lenkijos Karūna ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Jos išsaugojo atskirą centrinę administraciją, išdą ir kariuomenę. Nebuvo suvienodinta teisė, nenustatyta vieninga valstybinė kalba. (p. 149). VI skyriaus 4 paragrafe „Żečpospolita Ketverių metų Seimo Laikotarpyje“ nedaug vietos skirta Gegužės 3-osios konstitucijai, neminimas LDK padėties Abiejų Tautų Respublikos struktūroje pakeitimas. **Taip pat netikslus ir keistas 104 pslp. žemėlapis, kuriame pavaizduota Lenkijos karalystės ir LDK, arba ATR ekonominė raida XVI amžiuje, pavadinimas „Lenkų žemių...“, nors ten įeina jau net visa buvusios Livonijos teritorija, išskyrus pačią šiaurinę Estijos dalį su Revelio miestu.** Daugiau pastabų dėl Lietuvos ir lietuvių vietos recenzuojamame vadovėlyje neturiu.

Doc. dr. Algis Kasperavičius

Vilnius, 2014 05 06